

Mayvi Johansen

Innspill til prosjekter for fordeling av rekrutteringsstillinger med oppstart i 2023

Konstitutert instituttleder ved AHR, Christine Smith-Simonsen har rangert søknadene.

Det kom inn 2 søknader som er rangert på følgende måte:

1: Kartlegging av demografiske fluktuasjoner og konsekvensene av disse i jernalder og middelalder ved hjelp av nyskapende tverrfaglig metodologi.

2: Forager Lifeworlds in Northern Fennoscandia

Søknadene og instituttets vurdering ligger som vedlegg til saken.

Vennlig hilsen

Tore Børseth Bentz
kontorsjef

—

tore.bentz@uit.no
77 64 47 51

Instituttets/senterets vurdering

Prosjekttittel:	Kartlegging av demografiske fluktasjoner og konsekvensene av disse i jernalder- og middelalder ved hjelp av nyskapende, tverrfaglig metodologi
Strategisk forankring	<p>Søknaden springer ut av miljøet CNN, Creating the New North, hvis forskning er grundig forandret i både AHR, HSL og UiTs strategiske mål om styrke kunnskapsgrunnlaget om de nordlige områder og befolkninger.</p> <p>CNNs bidrag på dette feltet ligger særlig for perioden jernalder, middelalder og tidlig nytid, og denne kunnskapen utgjør viktig grunnlag for grunnleggende forståelser av pågående debatter og spørsmål. Gruppens tverrfaglige sammensetning gir godt grunnlag for gripe an komplekse problemstillinger, både lokalt og regionalt. CNN har også solide og tette internasjonale nettverk, og har en tydelig profil utenfor UiT på sitt felt.</p>
Gjennomstrømmingsevne (navn fullførte dr.gradskand.)	<p>AHR: 41,7</p> <p>Marte Spangen er førsteamanuensis (undervurdering for opprykk), og tilhører det yngre generasjonsskiftet ved forskergruppen CNN. Hun har hittil ikke veiledet PhD kandidater, men ansees som meget lovende og kapabel. Søknadens utforming indikerer bærekraftige ambisjoner som vil komme forskergruppen og instituttet/fakultetet til gode.</p>
Forankring i fagmiljø	<p>CNN har fokus på arkeologi og historie, men har medlemmer fra alle instituttets faglige enheter. Gruppen fikk formell status som forskergruppe i 2010, og har stått for jevn aktivitet mht (suksessfulle) prosjektsøknader, publikasjoner og utdanning av PhD kandidater. CNN har en tydelig og sterk profil innenfor sine forskningstemaer både nasjonalt og internasjonalt, og bidrar årlig på internasjonale konferanser. Gruppen har utviklet en velfungerende faglig infrastruktur med jevnlig seminarer og faglig integrering i et større nasjonalt og internasjonalt nettverk. CNNs forskningsaktivitet og produksjon utgjør en solid hjørnestein i det bredere miljøet ved AHR</p>
Rekrutteringsgrunnlag	<p>Det finnes konkrete kandidater som vil oppfordres til å søke stillingen. Før øvrig er det et sterkt forskningsmiljø på bruk av Big Data og datamodellering i Århus, der de også har masterstudenter som vil være aktuelle å oppfordre til å søke. Det grunn til å tro at dette er et attraktivt prosjekt for flere gode kandidater også fra andre universiteter i Norden, og fra Europa og verden for øvrig, ikke minst fordi dette er en metodologi som kan anvendes i kontekster der skriftlige kilder er mangelvare og som dermed er overførbart til mange andre områder. Mulighetene for jobb og for å gå videre med nye prosjekter etter endt PhD er dermed ikke begrenset til nordområdene eller jernalder og middelalder, selv om dette blir fokus for denne studien.</p>
Kvalitet på søknaden (herunder evaluering av prosjekt/fagmiljø)	<p>Søknaden ansees som viktig for den videre satsningen for CNN, og dermed for sentral forskning ved AHR. Prosjektet vil binde CNN ytterligere til eksisterende forskningsnettverk på feltet, og bidra til videreutvikling i forståelsene av nordområdene og dens befolkningssammensetning.</p> <p>CNN har vist seg som en stabil og bærekraftig forskningsgruppe over flere år, og har hatt en viktig funksjon som sammenbindende ledd mellom instituttets ulike fagenheter. CNN har hatt flere større og</p>

	<p>mindre prosjekt, også med ekstern finansiering. Det vises for øvrig til publikasjonslisten i selve søknaden.</p> <p>Det er av strategisk betydning for AHR å satse på yngre forskere, og deres mulighet til å lede prosjekt og veilede fram kandidater. Det bidrar til nødvendig sikring og videre bygging av et sunt fagmiljø som står overfor et generasjonsskifte i enkelte ledd.</p> <p>Til slutt bemerkes det foreslåtte prosjektets innovative karakter, særlig mht det metodiske.</p>
Forslag til veileder(e)	<p>Hovedveileder for en stipendiat vil være Marte Spangen, førsteamanuensis i historisk arkeologi. Biveileder vil være Erlend K. Jørgensen ved Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU) i Tromsø, som har landsdelens beste ekspertise på den aktuelle metodologien.</p>
Instituttets rangering av søknaden	<p>Søknaden er sterk mht kvalitet, og er klart innovativ i sin ambisjon. Søknaden rangeres på førsteplass fra AHR, fordi det vil gi nødvendig rekruttering til et viktig forskermiljø som gjennomgår et generasjonsskifte.</p>

Innspill fra CNN ang. stipendiatstilling fra 2023

Kartlegging av demografiske fluktuasjoner og konsekvensene av disse i jernalder- og middelalder ved hjelp av nyskapende, tverrfaglig metodologi

Forskningsgruppa Creating the New North (CNN) har et uttalt mål om å styrke den tverrfaglige forskningen ved UiT angående den historiske utviklingen av bosetning, samfunn og identitet i Nord-Norge og på Nordkalotten i jernalder, middelalder og tidlig nytid. Det er et viktig mål å produsere ny kunnskap om endringene som skjedde i samspillet mellom flere etniske grupper i Europas nordligste områder og hvordan samfunnene her ble påvirket av statsdannelse og endringer i økonomi og bosetning.

Kunnskap om befolkningsmengde, -sammensetning og -fluktusjon har stor betydning for å få større forståelse for konsekvensene av den veldokumenterte sammenhengen sammenhengen mellom befolkningsendringer og politiske, kulturelle og sosiale forhold. På grunn av teknologisk og metodologisk utvikling de seneste år, har det åpnet seg nye muligheter for å få mer konkret innsikt i demografi og samfunnsforhold gjennom arkeologiske kilder, nærmere bestemt ved bruk av de store mengdene radiokarbondateringer (C14-dateringer) som har blitt generert gjennom arkeologiske utgravninger siden 1970-tallet.

Ved hjelp av nye metoder kan slike data effektivt integreres med andre arkeologiske og historiske kilder i modelleringer som vil gi banebrytende innsikt i de mange aspektene ved samfunnsutviklingen i Nord-Norge som fremdeles ikke har blitt tilstrekkelig belyst, for eksempel effektene av klimaendringer eller pandemier som Svartedauden. CNN ønsker derfor finansiering til en ph.d.-stipendiat som kan gjennomføre en demografisk studie for jernalder og middelalder i Nord-Norge basert på denne metodologien. Særegent for fremgangsmåten er at den kan anvendes i kontekster både med og uten historiske kilder, men det er av særlig interesse å integrere det varierte kildegrunnlaget som særtegnar historiske perioder. En slik multi-proxy tilnærming vil bidra til kulturhistorisk kunnskapsproduksjon så vel som å styrke metodeutviklingen innenfor feltet paleodemografisk modellering, som hittil oftest har vært anvendt på forhistoriske perioder.

Tidligere har det store nordiske ødegårdsprosjektet (1968–1981) forsøkt å kartlegge bosetning og befolkningsendringer basert på historiske kilder, blant annet skattelister, jordebøker og matrikler fra middelalder og tidlig nytid. Dette kildematerialet er imidlertid begrenset og kronologisk og geografisk ujevnt fordelt. Blant annet dekker det i liten grad de omfattende områdene av Nord-Norge som ikke ble utnyttet til jordbruk. Det er også metodisk utfordrende å bruke disse kildene for eldre, ustabile perioder gjennom retrogressiv analyse.

Arkeologisk materiale finnes derimot fra hele Nord-Norge og i stadig voksende omfang. Siden 1800-tallet har kulturminner i landskapet og gjenstandsfunn blitt systematisk registrert og undersøkt, per i dag gjennom lovpålagte forvaltningsarkeologiske undersøkelser i forkant av alle større utbygninger og tiltak, i tillegg til utgravninger i forskningsøyemed. Siden 1970-tallet har C14-dateringer vært standard i alle norske utgravninger. Videreutvikling av analysemetodene de siste tiårene har både senket prisene

og gjort dateringene langt mer nøyaktige, slik at C14-dateringer i dag brukes i stort omfang i de fleste utgravningsprosjekter. Dette gjør at vi i dag sitter med et stort tilfang av data som hverken er systematisert eller utnyttet for sitt informasjonspotensial. Samtidig gjør det siste tiårets utvikling av sterkere datakapasitet og nye programvarer og metodeutvikling innenfor statistiske analyser det mulig å utføre nye former for forskning på denne typen «big data». Dette har gjenåpnet interessen for et av de mest sentrale, men vanskelig håndgripelige fenomenene i den lange historien om menneskelige samfunn: demografiske prosesser. En lang rekke studier har demonstrert at arkeologisk innsamlet C14-dateringer kan anvendes til demografisk modellering. Kombinert med kvantifisering og romlig analyse av antall og størrelse på boplasslokaliteter, er det mulig å spore både romlige og temporale endringer i befolkningsstørrelse over tid.

Resultatene kan deretter sammenholdes med arkeologisk kunnskap om blant annet klimatiske endringer, bosetningsmønstre og sosiokulturelle forhold og gi oss informasjon om hvordan disse samspiller med demografiske forhold (f.eks. Solheim og Persson 2018, Solheim og Iversen 2019, Jørgensen 2020a). For Nord-Norge har slike studier blitt gjennomført for steinalder (12000–2000 f. Kr., Jørgensen 2020b). I tillegg har det blitt gjennomført en mindre studie av daterte samiske graver fra jernalder, middelalder og nyere tid i hele Fennoskandia, med påvirkningen av pestepidemier på den samiske befolkningen som hovedfokus (Spangen og Jørgensen u.u.). Studiene har demonstrert potensialet i denne typen metodologi, med resultater som blant annet påviser en tydelig sammenheng mellom langsiktige befolkningsfluktuasjoner og klimatiske svingninger, og demonstrerer hvordan man kan spore utslag av fortidige pandemier i en befolkning som ikke har etterlatt seg skriftlige kilder. Det er imidlertid behov for å utvide sistnevnte studie med dateringer og undersøkelser av flere typer lokaliteter for å utnytte det fulle potensialet i metodologien.

En bredere studie av demografiske data og indikatorer fra jernalder og middelalder i Nord-Norge har et enormt kunnskapspotensiale og vil være av avgjørende betydning for annen historisk og arkeologisk forskning på periodene. Dette forutsetter imidlertid et relativt omfattende arbeid med å samle alle relevante C14-dateringer fra ulike institusjoner og laboratorier, da disse ikke er samlet i en enkelt database og i noen tilfeller bare finnes tilgjengelige i trykte rapporter og publikasjoner. Videre er det et omfattende arbeid å kvalitetssikre alle dateringene, blant annet ved å vurdere om det daterte materialet har sannsynlige feilkilder (som treverks egenalder og reservoireffekt). Dette vil være sentralt i en ph.d.-studie og den aktuelle kandidaten må ha eller skaffe seg innsikt i relevante statistiske metoder og programvare. Prosjektet skal imidlertid også inkludere en komponent der resultatene anvendes i en videre analyse av de relevante kulturhistoriske kontekstene. Her vil det være ønskelig at det utarbeides en overordnet syntese som gir bedre helhetlig forståelse av situasjonen i Nordland, Troms og Finnmark, mens andre mulige, men ikke uttømmende, relevante temaer kan være sammenhengen mellom demografiske fluktuasjoner og klimaendringer, epidemier, samfunnsorganisering, bosetningsmønstre, forhold mellom ulike sosiale, kulturelle eller etniske grupper, og/eller kjønnsrelaterte spørsmål.

CNN anser en kartlegging og diskusjon av demografien i Nord-Norge i jernalder og middelalder som et svært sentralt forskningstema som adresserer et av de mest fundamentale grunnlagsproblemene i samfunnsforskning og studiet av historiske prosesser.

Forskningsgruppa er tverrfaglig med vekt på arkeologi og historiske fag, og vi har en tydelig og sterk profil innenfor våre forskningstemaer både nasjonalt og internasjonalt. Vi kan tilby en velutviklet faglig infrastruktur med jevnlig seminarer og faglig integrering i et større nasjonalt og internasjonalt nettverk. Forskningstemaet sammenfaller dessuten med forskningen til det bredere miljøet ved instituttet (AHR), blant annet eksemplifisert ved arkeologiprojektet Stone Age Demographics og satsningen på historisk demografiforskning ved RHD. Hovedveileder for en stipendiat vil være Marte Spangen, førsteamanuensis i historisk arkeologi. Biveileder vil være Erlend K. Jørgensen ved Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU) i Tromsø, som har landsdelens beste ekspertise på den aktuelle metodologien.

Det skisserte forskningstemaet ligger tydelig innenfor UiTs satsningsområder. Å styrke kunnskapsgrunnlaget på dette feltet er dessuten viktig med tanke på pågående offentlige (avis-)debatter om forholdene i Nord-Norge i middelalderen, særlig knyttet til bosetning og ulike former for grenser. Her har UiT et ansvar for å sørge for at sentrale spørsmål kan belyses gjennom oppdatert forskning som favner bredt geografisk og kronologisk og som samtidig kan gi grunnlag for både overgripende, komparative og mer regionale eller lokale studier.

Litteratur:

Jørgensen, E. K. 2020a. The palaeodemographic and environmental dynamics of prehistoric Arctic Norway: An overview of human-climate covariation. *Quaternary International* 549, 36–51.

Jørgensen, E. K. 2020b. *Maritime Human Ecodynamics of Stone Age Arctic Norway: Developing middle-range causal linkages between climate forcing, demography, and technological responses*. PhD-avhandling. Tromsø: UiT – Norges Arktiske Universitet.

Solheim, S. og F. Iversen 2019. The mid-6th century crises and their impacts on human activity and settlements in south-eastern Norway, i N. Brady & C. Theune (red.): *Settlement change across Medieval Europe. Old paradigms and new vistas*, 423-434. Leiden: Sidestone Press.

Solheim, S. og P. Persson 2018. Early and mid-Holocene coastal settlement and demography in southeastern Norway: Comparing distribution of radiocarbon dates and shoreline-dated sites, 8500–2000 cal. BCE. *Journal of Archaeological Science: Reports* 19, 334-343.

Spangen, M. og E. K. Jørgensen u.u. *Plague in Sápmi. Tracking mortality changes among Saami populations through temporal frequency distribution analysis of Saami graves* (foreløpig tittel, manus for European Journal of Archaeology).

Instituttets/senterets vurdering

Prosjekttittel:	Forager lifeworlds in northern Fennoscandia
Strategisk forankring	SARG, Sub-Arctic Stone Age Research Group er en forskningsgruppe med fokus på menneskelig aktivitet i arktiske og nordlige områdene i prehistorisk tid. Forskningen og det foreslåtte prosjektet knytter seg følgelig an til instituttets, fakultetets og universitets strategiske fokus på livet og landskapene i nordområdene. Temaet trekker på tverrfaglige perspektiver, og står sterkt internasjonalt, noe som også faller innenfor de uttalte strategiske målsettinger.
Gjennomstrømmingsevne (navn fullførte dr.gradskand.)	AHR: 41,7 Antatt kommende hovedveileder Damm har veiledet flere PhD'er, hvorav 2 pr i dag sitter i faste forskerstillinger. Hennes senest disputerte kandidat (oppstart 2016) leverte på normert tid. Hun veileder nå en stipendiat med finansiering til vår 2022.
Forankring i fagmiljø	SARG er en liten, men aktiv forskningsgruppe, hvor flere medlemmer pt er i avslutningen av et NFR FRIPRO prosjekt (2017-2022). Gruppens medlemmer er aktive også internasjonalt på konferanser, i nettverks- og seminargrupper, gjennom gjesteforskeropphold og som partnere i prosjektsøknader. Den foreslåtte stillingen vil inngå i en større prosjektsøknad som det nå jobbes med. Stipendiaten vil inngå i et miljø med lang og stor erfaring, og med tverrfaglig bredde.
Rekrutteringsgrunnlag	SARG kjenner til konkrete kandidater til stillingen med bakgrunn fra Norge og UiT, men det brede engasjementet for temaet i europeiske forskningsmiljøer for tiden indikerer at det finnes interesserte kandidater også internasjonalt. SARG og prosjektgruppen har et stort nettverk som vil bli trukket på. PhD-stillingen vil i tilfelle bli lyst bredt ut slik at kandidater med ulik bakgrunn og kompetanser (for eks. ulike teoretiske innfallsvinkler, osteologi, biologi, valg av geografisk område og periode) kan være aktuelle.
Kvalitet på søknaden (herunder evaluering av prosjekt/fagmiljø)	SARG, ved Damm, har levert en solid søknad som svarer på alle invitasjonens krav og forventninger. Tematikken er forankret i institusjonens fokus på Arktis og det nordlige. Gruppen, og Damm selv, viser til solid produksjonsevne, jmf publikasjonslisten i søknaden, og har lyktes med søknader om eksternt finansierte prosjekter, jmf FriPro finansieringen 2017-2022. SARG utgjør følgelig et bærekraftig og aktivt fagmiljø. SARG er et lite miljø rent tallmessig ved instituttet, og flere av medlemmene hører til andre institusjoner, men forskningsgruppen utgjør et viktig bidrag til AHRs portefølje, fordi de dekker en periode og et felt som er viktig for helheten i profilen, både ved arkeologienheten og for instituttet totalt. En stipendiatstilling ville styrke miljøet og bidra til å sikre dets videre utvikling og miljøbygging.
Forslag til veileder(e)	Charlotte Damm, professor og PhD koordinator for fagenheten arkeologi
Instituttets rangering av søknaden	Søknaden ansees som meget solid mht både kvalitet og gjennomføringsevne, og rangeres på en sterk andreplass. Plasseringen ligger således ikke i mangler ved søknaden, men i prioriteringen av generasjonsskiftet ved CNN (rangert på førsteplass fra AHR)

Forager lifeworlds in northern Fennoscandia

Forskningsgruppen SARG (Sub-Arctic Stone Age Research Group) søker hermed om tildeling av en PhD-stilling. Stillingen er knyttet opp mot en internasjonal prosjektsøknad under utarbeidelse av en gruppe bestående blant annet av Prof. Charlotte Damm (AHR), Prof. Joakim Goldhahn (University of Western Australia) og Dr. Jan Magne Gjerde (NIKU – Norsk Institutt for Kulturminneforskning).

Faglig bakgrunn

I de senere årene har også arkeologisk forskning i økende grad engasjert seg i diskusjoner omkring menneskers interageren med sine omgivelser, det være seg dyr, ting og materialitet i en bred forstand. Sentralt i disse står den aktive rollen som for eksempel dyr, natur og ting har i den felles verden, og hvordan samspillet med disse i mange samfunn er avgjørende for all væren. Debatten, som nærværende innspill bygger på, foregår under ulike overskrifter som dyr-menneske relasjoner, relasjonell ontologi, kosmologi og animisme, men står teoretisk også nært ting-teori, materialitetstudier og perspektiver innen «environmental humanities». Dermed trekkes feltet på teori og studier innen en rekke fag på humaniora og samfunnsvitenskap herunder antropologi og religionshistorie, men også biologi og zoologi.

Historiografen Ewa Domanska¹ trekker frem det nye fokus på relasjonell ontologi og animistiske perspektiver som et element i et overordnet paradigmeskifte som reaksjon på antroposentriske epistemologier og peker på arkeologiens potensial for å bidra.

Mange arkeologiske og antropologiske arbeider innen temaet knytter seg især til jakt- og fangstsamfunn, hvor animisme lenge har vært ansett som en fremtredende del av verdensforståelsen. Norden og de tilstøtende områder i Russland og Baltikum stiller i en særklasse mht. arkeologisk materiale som egner seg til slike diskusjoner, herunder både bergkunst, tidlige graver, mange figurative gjenstander og ekspertise på rekonstruksjoner av landskap. I Finland har det osteologiske materialet vært aktivt benyttet. Det har imidlertid vært klar vekt på dyr og fuglers rolle med referanser til shamanisme og animisme, mens det har vært mindre diskusjoner om naturfenomener og andre landskabselementer i tidlig forhistorie. Ikke minst er det påfallende så lite kystsamfunn og de materielle trekk og arter som finnes her har vært trukket inn i debatten. På samme vis er planter og trers mulige aktive rolle mye omdiskutert i andre fagkretser, men er så langt lite berørt i arkeologien (se dog Taylor 2020² og Damm 2021). Det er med andre ord et rikt potensial for å bidra med nye aspekter og «cases» fra nordområdene.

Det kommende overordnede prosjektet vil anlegge et bredere perspektiv og i større grad fokusere på nordlige landskaper og den variasjon som finnes innen fortidige fangstsamfunn i Fennoscandia. Til tross for likheter over store områder i for eksempel bergkunst og redskapsinventar, var hverdagen og omgivelsene svært ulike for de maritime samfunn på den nordnorske kyst og innlandsbefolkningen i skogområdene i Nordsverige. Forskjeller mellom slike ulike verdener og den væren de rommer finnes også mellom den tidligste bosetning

¹ Domanska, Ewa 2018. Is This Stone Alive? Prefiguring the Future Role of Archaeology. *Norwegian Archaeological Review* 51 (1-2) s.22-35.

² Taylor, B. 2020. Plants as persons: perceptions of the natural world in the North European Mesolithic, *Time and Mind*, DOI: 10.1080/1751696X.2020.1815292

langs kysten rett etter istiden c. 9000 f.Kr. og den senere ca. 5000-3000 f.Kr. hvilket klart viser seg i forskjeller i for eksempel bergkunsten (Damm og Gjerde 2021).

Strategisk forankring og forskningsmiljø

Stillingen og det kommende prosjektet knytter seg til Fakultets strategiske satsinger gjennom fokus på livet og landskapene i nordområdene. Temaet står sterkt internasjonalt og de involverte forskere har bidratt aktivt til feltet. Det er dessuten et tema som i høy grad trekker på tverrfaglige perspektiver.

SARG er en liten, men aktiv forskningsgruppe, hvor flere medlemmer pt er i avslutningen av et NFR FRIPRO prosjekt (2017-2022). Gruppens medlemmer er aktive også internasjonalt på konferanser, i nettverks- og seminarer, gjennom gjesteforskeropphold og som partnere i prosjektsøknader. Den foreslåtte stillingen vil inngå i en større prosjektsøknad som det nå jobbes med.

Som det fremgår av nedenstående publikasjonsliste har SARG og den kommende prosjektgruppe jobbet med slike perspektiver og problemstillinger i mer enn 10 år. Temaet er også nedfelt som satsingsområde for gruppen i perioden 2020-23. Vi har nære kontakter til en rekke forskere og prosjekter som jobber med dette utfra ulike vinkler (for eksempel Dr. Antti Lahelma og Dr. Kristiina Mannerma, begge Helsinki Universitet; Prof. Peter Jordan, Universitetet i Lund; Dr. Henny Piezonka, CAU, Kiel; og Prof. Graeme Warren, University College Dublin). Stipendiaten vil derfor inngå i et miljø med stor erfaring og bredde på temaet.

Antatt kommende hovedveileder Damm har veiledet flere PhD'er, hvorav 2 pr i dag sitter i faste forskerstillinger. Hennes senest disputerte kandidat (oppstart 2016) leverte på normert tid. Hun veileder nå en stipendiat med finansiering til vår 2022.

Rekrutteringsgrunnlag

Vi kjenner til konkrete kandidater til stillingen med bakgrunn fra Norge og UiT, men det brede engasjementet for temaet i europeiske forskningsmiljøer for tiden indikerer at det finnes interesserte kandidater også internasjonalt. SARG og prosjektgruppen har et stort nettverk som vil bli trukket på. PhD-stillingen vil i tilfelle bli lyst bredt ut slik at kandidater med ulike bakgrunn og kompetanser (for eks. ulike teoretiske innfallsvinkler, osteologi, biologi, valg av geografisk område og periode) kan være aktuelle. Damm har flere ganger organisert PhD-kurs under den Nordiske forskerskolen (Dialogues with the Past) og det er aktuelt at gruppen gjør det samme også for omsøkte tema.

Tema-relevante publikasjoner fra forskningsgruppen og partnere

- Armstrong Oma, K. and Goldhahn, J. (eds.) 2020. Human-Animal Relationships from a Long-Term Perspective. *Current Swedish Archaeology* 28:11–200
- Damm, C. 2013. Religious practices in northern Europe 4000-2000 BC. In Bredholt Christensen, L., Hammer, O. & Warburton, D. (eds) *The Handbook of Religions in Ancient Europe*. Durham, Acumen. 63-69.
- Damm, C. 2016. Enfolded by the long winter's night. In: Dowd, M. & Hensey, R. (Eds) *The Archaeology of Darkness*. Oxford, Oxbow Books. 107-116.
- Damm, C. 2021a. Mesolithic pyro-technology: Practices and perceptions in early Holocene coastal Norway. *European Journal of Archaeology*.

- Damm, C. 2021b. Spiritual landscapes: Diversity in practices and perceptions in Northern Fennoscandia. In Gjerde, J.M. & Arntzen, M.S. (eds) *Perspectives on differences in Rock Art*. Sheffield, Equinox.
- Damm, C. in press. Forager cosmologies. In Stutz, L. Nilsson, Stjerna, R. Peyroteo and Törv, M. (eds) *The Oxford Handbook of Mesolithic Europe*. Oxford, Oxford University Press. Commissioned and submitted.
- Damm, C. og Gjerde, J.M. 2021. Downscaling cosmological landscapes: from Early to Mid-Holocene Rock Art in Northern Norway. Presentasjon på XXVIII Valcamonica Symposium 2021.
- Gjerde, J.M. 2010. 'Cracking' Landscapes. New documentation – new knowledge? In Goldhahn, J., Fuglestad, I. & Jones, A. (Eds.) *Changing Pictures. Rock Art Traditions and Visions in Northern Europe*. Oxford, Oxbow Books. 170-185.
- Gjerde, J.M. 2019. 'The world as we know it' – revisiting the rock art at Bergbukten 4B in Alta, northern Norway. *Time and Mind* 12 (3):1-10
- Goldhahn, J. 2019a. *Birds in the Bronze Age – A North European Perspective*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Goldhahn, J. (ed.) 2019b. Special Issue: Rock Art Worldings Part I & II. *Time and Mind: The Journal of Archaeology, Consciousness and Culture* Volume 12.
- Herva, V.-P. og Lahelma, A. 2019. *Northern Archaeology and Cosmology. A Relational View*. London: Routledge.
- Jordan, P. 2003. *Material Culture and Sacred Landscape*. Walnut Creek, AltaMira Press.
- Jordan, P. 2011. Material Culture Perspectives on the Worldview of Northern Hunter-Gatherers. In *Structured Worlds. The Archaeology of Hunter-Gatherer Thought and Action* edited by A. Cannon, 11-31. Sheffield: Equinox.
- Mannerma, K. 2013. Powerful birds. The Eurasian jay (*Garrulus glandarius*) and the osprey (*Pandion haliaetus*) in hunter-gatherer burials at Zvejnieki, northern Latvia and Yuzhniy Oleniy Ostrov, northwestern Russia. *Anthropozoologica*, 48(2):189-205.
- Mannerma, K. 2020-2025. Animals make Identities. ERC consolidator grant.
<https://www.helsinki.fi/en/researchgroups/animals-make-identities>
- Skandfer, M. 2021. The Appreciation of Reindeer: Rock Carvings and Sami Reindeer Knowledge. In Gjerde, J.M. & Arntzen, M.S. (eds) *Perspectives on differences in Rock Art*. Sheffield, Equinox.

Med vennlig hilsen

Charlotte Damm,
AHR